

foto's Lammert Kragt

Oloroon ruimtehevelaar

Wouden, bossen waarin men dagen kan dwalen, dat zouden we wel willen. Het probleem is echter, dat we er te weinig ruimte voor hebben. In vorige eeuwen is dit onder- vangen door buitenplaatsen in te richten. De oorsprong is soms een oud kasteel of een ge- hucht, dat aangekleed met lanen, bosschages, velden en tuinen een uitgestrekt arcadisch landschap deed voorkomen. We vinden ze nog in fraaie landstreken, waar landhuizen, boerderijtjes, schuren en kelders bewaard zijn gebleven. Daar al rondloend onze fantasie de vrije loop laten is een zeer ontspannende bezigheid. En daar treffen we dan, in een oud en wat stoffig schuurtje, deze machines aan. Nu brak onze klomp, want deze apparaterij kenden we niet uit onze streekmusea. Wat zou dit nu zijn?

- Een oloroon, zoals Kwetal die indertijd bij het tuinmanshokje van heer Bommel – op Bommelstein natuurlijk, naast de Oude Schicht – heeft laten slingeren. Kwetal en zijn kompanen van het Kleine Volkje had- den, zoals bekend, deze apparatuur nodig om te ipsen. Lees *De kwade inblazing*, 1968.
- Een forse zaadkuiser. Je kan natuurlijk wel genen willen bewaren voor de toekomst, maar zomaar even wat bessen, eikels, doosvruchten en appelpitten in een zakje doen en met het juiste etiket in de steriele bewaarruimte plaatsen gaat niet lukken. Daarom dienen zaden te worden geëxcla- veerd met behulp van deze machines.
- Een daugalazer. Het RIVM heeft overal meetapparatuur opgesteld om monsters te nemen van de omgeving. In de machine met de cilinders worden lokale grondmonsters voorzichtig gedroogd, waarmee vluchtige stoffen in de bodem worden bepaald. De andere machine meet met kortgolvig ultra- violet licht de mineralensamenstelling.
- Een spoelbiolator. Als je biologisch wilt kweken, wil je zaden gebruiken die vrij zijn van gewasbeschermingsmiddelen; nu ja landbouwgif. Anders vallen alle insecten dood neer. Door een combinatie van spoel- len, drogen en koelen worden de zaden voorberekt, zodat ze absoluut zeker & risicovrij ingezet kunnen worden.
- Een pitstratificator. Om onze boomzaadjes succesvol te kunnen laten ontkiemen is niet zelden een grofstoffelijke voorbehandeling nodig, om het leven te doen ontwaken. In hardnekkige rust verkerende pitten worden in dit apparaat als het ware wakker gekust, alvorens uitgezaaid te kunnen worden.

Erwin Al en Ido Borkent, met dank aan Lammert Kragt van Staatsbosbeheer voor de foto's en het antwoord.

Antwoord: De wereld van heer Bommel is mysterieus, even als de oloroon die Kwetal ergens achtergelaten heeft. Voor zover ons bekend is de oloroon nog niet operationeel bij onze boomvermeerdering. Hier wordt ook nog niet geïpst. Het RIVM meet veel, maar het labwerk gebeurt niet in het veld. En vooraf behandelde zaden opschonen is helaas ook niet mogelijk. Dach- ten we. Dauglas is Oudgermaans voor "onder- gelogen, verborgen in de grond of het water, in het donker". Een afgelijke van deze term vindt u in een oude spruk: "Wees op uw hoede, als u te woude bent, voor al wat dogel is" (dogel = verborgen). Als dit apparaat had bestaan was dit een mooie naam geweest, maar nee. Wat we hier wel zien zijn twee machines die nodig zijn om natuurzaden te behandelen ter bewaring. Een geconditioneerde zaaddroger – eigenlijk een forse uitvoering van een zaadkuiser voor het behandelen van bijvoorbeeld vogelzaad – is een apparaat, dat bedoeld is voor "natte zaden". Het dient om zaden uit het vochtige tot natte vruchtvlies te halen. Door centrifugeren op een gekozen temperatuur scheidt het vruchtvlies van het zaad en kan het zaad eruit gefilterd worden voor verdere bewerking. Nette zaden zijn de zaden die bijvoorbeeld nog in kersen, appels, rozenbottels of melidoorbessjes zitten. Een wind-zeef zaadschoningsmachine is een ap- paraat voor het scheiden van het kaf van droge zaden van de zaadkernen. Droge zaden zijn de zaden die zich niet (meer) in vochtig vruchtvlies bevinden. Denk aan zaden van veldeedooien of linde – die vaak eerst nog in een kistendroger met ventilator zijn voorgedroogd. Maar denk ook aan de in een geconditioneerde zaaddro- ger gezeefde pitten van bijvoorbeeld kersen of melidoorns. Een wind-zeef zaadschoningsmachine droogt het kaf uit, waardoor het los geblazen kan worden van de eigenlijke zaden. Antwoord b. is dus het juiste antwoord. Het is voor het bewaren en verwerken zeer be- langrijk dat zaden goed schoon zijn. Vervolgens kan je twee hoofdtypen zaden onderscheiden: de orthodoxe en de recalcitrante zaden. Orthodoxe zaden, vooral van naaldboomsorten en bijvoor- beeld rozen, kunnen na de droogbehandeling wel elf tot twaalf jaar in de vriezer (-12°C tot -20°C) bewaard blijven, voordat ze naar de kwe- ker gaan. De recalcitrante zaden daarentegen kunnen na behandeling slechts één tot maximaal vijf jaar bewaard worden in de vriezer. Tempe- ratuur of vocht prikkelt deze onrustige zaden gemakkelijk tot ontkieming, zoals bijvoorbeeld elkels en in iets mindere mate beukennootjes. Li- teratuur is dit geen zwart-witte indeling, een elk moet eigenlijk binnen een jaar ingezet worden, een zoete kers houdt zich tot wel vijf jaar rustig in de vriezer.